

АЛГОРИТМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМАХ ОЦІНКИ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ СКЛАДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Інститут комп'ютерних технологій Національного авіаційного університету

У роботі розглядаються питання побудови раціональної й адаптивної до наростаючого обсягу поточної інформації системи одержання й обробки даних про технічний стан складних систем.

Розвиток сучасних електронних пристроїв і систем відбувається в напрямках, основними з яких можна вважати розширення діапазону, підвищення складності систем, комплексування, застосування цифрових методів передачі й обробки інформації тощо.

Організація, складність і динамічність зміни стану електронних систем (ЕС), характеризуються ієрархією структури, наявністю критерію якості, процесами розвитку і деградації, виконавчих і керуючих органів, використанням інформації керування.

Розглядаючи ЕС в аспекті їхніх взаємозв'язків, зміни і керування, необхідно виділити в їх життєвому циклі основну стадію – експлуатацію. На цій стадії реалізується, підтримується і відновлюється якість системи. Будь-яка система деградує під впливом зовнішніх сил і внутрішніх процесів старіння, погіршуються показники її якості і функціональні можливості. Керування станом складних систем завжди пов'язано з необхідністю одержання інформації про цей стан. Функції визначення технічного стану (ТС) об'єкта з визначеною точністю виконує технічне діагностування. Використання діагностування в експлуатації є важливим резервом підвищення терміну служби виробів і їхньої функціональної віддачі.

Таким чином, однією з основних задач діагностування складних систем на етапі експлуатації є отримання інформації про їх ТС у будь-який момент часу без втручання в сам технологічний процес експлуатації. Це може бути досягнуто шляхом побудови і впровадження системи експлуатаційного моніторингу (ЕМ) ТС складних систем за вихідними визначальними параметрами. На ЕМ у цьому разі покладатиметься одна з головних за-

дач технічної діагностики – контроль і оцінка ТС ЕС на засадах визначення її точнісних характеристик за експлуатаційними даними.

Одним з найбільш наочних прикладів складної ЕС є комплекс бортових пристроїв системи посадки (СП) літаків, а принципи побудови експлуатаційного моніторингу їх ТС – характерним прикладом організації алгоритмічного забезпечення обробки інформації в процесі оцінки ТС складних систем.

Процес контролю точнісних характеристик СП у період експлуатації визначається такими основними етапами:

- одержання інформації про поточний стан СП;
- прийняття оперативного рішення про керуючі впливи на підставі отриманої інформації;
- здійснення керуючих впливів на об'єкт відповідно до прийнятого рішення.

Отже, процес контролю в період експлуатації є інформаційним процесом, оскільки два з трьох його етапів пов'язані з одержанням і обробкою інформації [1]. Таким чином, першочергові задачі, що пов'язані з інформаційною технологією моніторингу етапу експлуатації СП полягають у розробці алгоритмічних основ системи збирання й обробки експлуатаційної інформації.

Принципова особливість системи контролю ТС на етапі експлуатації СП полягає в тому, що вона повинна давати оцінку не тільки досягнутої точності системи і степені її відповідності заданим вимогам, але і дозволяти давати оцінку майбутнього стану об'єкта на підставі інформації про його стан у минулому. Ця особливість визначає задачу прогнозування контролю як одну з основних.

Особливо очевидна ця необхідність при переході від календарних принципів організації обслуговування техніки до обслуговування за технічним станом. В останньому випадку саме дані прогнозного контролю забезпечують кількісну оцінку фактичного стану об'єкта.

Формально постановка задачі полягає в наступному. Є об'єкти контролю – СП, і для кожного з них відомий набір визначальних параметрів, що розглядаються як складові випадкового вектора $\vec{Z}$. Будемо вважати ці складові незалежними. Задана припустима область D значень цього вектора (у деяких випадках задана припустима область S для параметрів розподілу компонент цього вектора). Припустимо, що значення всіх компонентів вектора $\vec{Z} \{Z_1, Z_2, \dots, Z_n\}$ можуть бути виміряні, тобто мається можливість визначити фактичний стан об'єкта контролю. Це припущення є самим жорстким обмеженням на застосування програми статистичної обробки.

Необхідно провести обробку інформації з урахуванням попередньої інформації для прийняття рішення про відповідність даного об'єкта контролю заданим вимогам при виконанні задачі. Для визначення поведінки об'єкта контролю в майбутньому (у імовірнісному значенні прогнозний стан СП) необхідно використовувати ті дані, які отримуються внаслідок статистичної обробки поточної інформації.

Аналіз поставленої задачі показує, що однією з принципових особливостей контролю стану технічного об'єкта є те, що рішення фактично приймається про майбутній його стан.

Об'єктами контролю є комплекси бортових електронних пристроїв СП, розташовані на літаках. Інформація про параметри, значення яких у сукупності утворюють N -мірний вектор $\vec{Z}$, повинна записуватися в накопичувачі інформації на кожному об'єкті, рис. 1.

Рішення задачі вибору визначальних параметрів досягається унаслідок вивчення експериментальних матеріалів льотних

випробувань і моделювання та з урахуванням вимог ИКАО до подібних об'єктів.

Алгоритми отримання вхідної інформації для системи моніторингу ТС СП в повній мірі викладено в [2].

Банк даних (БД) призначається для збереження, упорядкування і керування інформацією, що надходить з усіх об'єктів контролю, приписаних до даного аеропорту, а також результатів обробки, отриманих на різних її етапах.

Перенос інформації з накопичувача на об'єкті контролю до БД можна здійснювати різними методами, починаючи з застосування переносних пристроїв пам'яті, за допомогою яких інформація періодично буде переноситися до центрального комп'ютера, закінчуючи організацією спеціальних каналів зв'язку.

Керування БД при обробці інформації відповідно до алгоритмів програми повинно здійснюватися з урахуванням номера коду цієї інформації (бортовий номер об'єкта контролю і номер параметра). За цим кодом з БД однозначно вибираються всі статистичні характеристики параметрів, отримані у попередніх вимірах і передаються до наступних блоків програми обробки.

Блок вводу/виводу інформації призначений для вибору відповідної вимірювальної інформації з метою подальшої обробки на ЕОМ відповідно до заданої програми.

Для статистичної обробки поточної інформації у цьому випадку зручно використовувати послідовні алгоритми:

$$\bar{X}_{N+1} = (N+1)^{-1} (N\bar{X}_N + X_{N+1})$$

$$S_{N+1}^2 = (N+1)N^{-1}S_N^2 + (N+1)^{-1}(X_{N+1} - \bar{X}_{N+1})^2$$

$$f_{N+1}^{(g)}(x) = N(N+1)^{-1} f_N^{(g)}(\bar{x}) + (N+1)^{-1} k_{N+1}^{(N+1)}(x).$$

Крім основних поточних оцінок середніх $\bar{X}_{N+1}$, дисперсій S_{N+1}^2 і одномірних щільностей розподілу $f_{N+1}^{(g)}(x)$ необхідно обчислювати статистичні характеристики визначальних параметрів руху, що представляють собою реалізації випадкових процесів на заданих інтервалах спостереження.

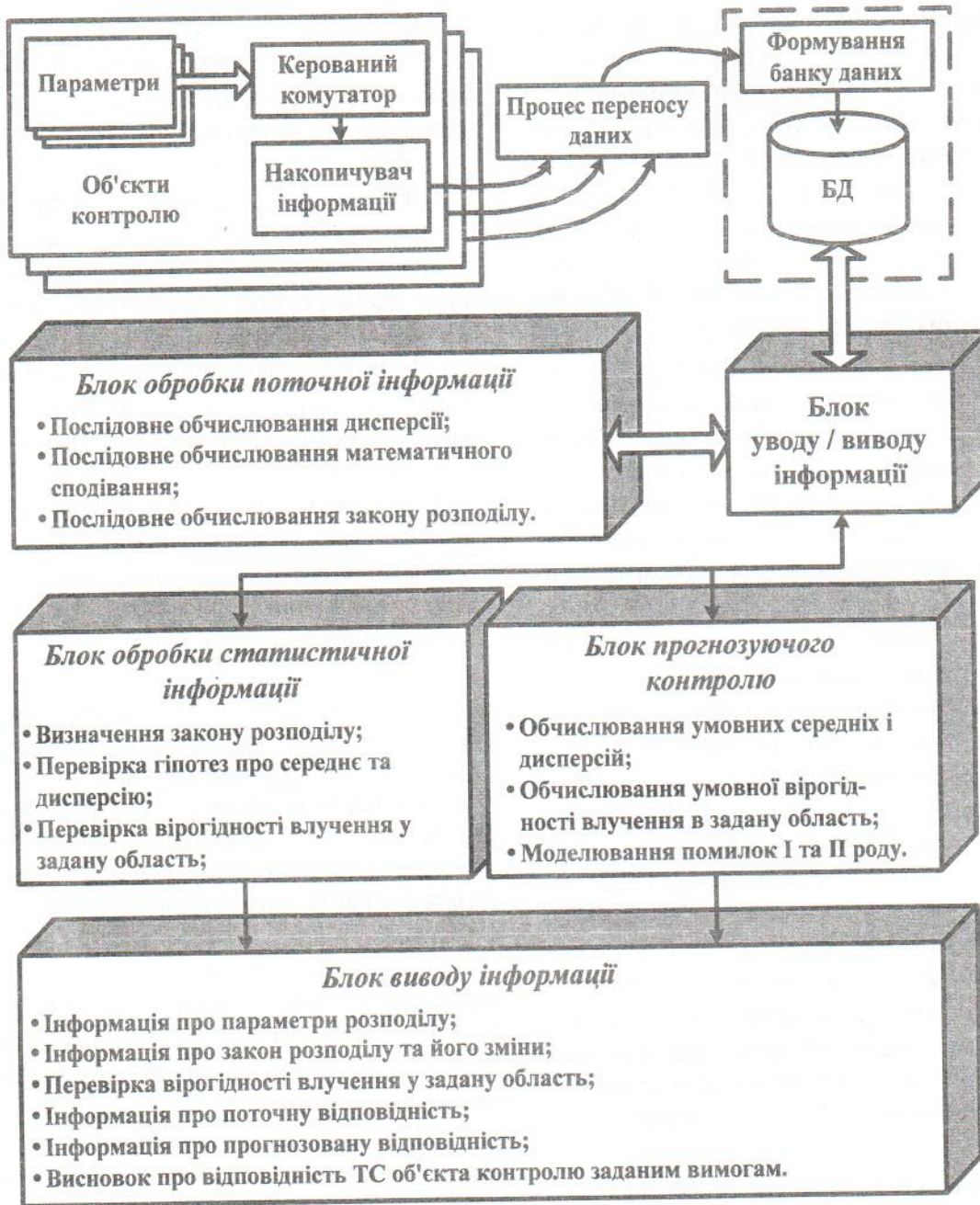

Рис. 1. Структура системи обробки інформації

Після обчислень за зазначеними алгоритмами, характеристики X_{N+1} , S_{N+1}^2 , масиви точок розбиття $\{S_q^{N+1}\}$ оцінки щільності розподілу поточного параметра, записуються в блок попередньої інформації БД на місце "старих" значень за всіма обумовленими параметрами X_N , S_N^2 , $\{S_q^{(N)}\}$.

Іншою важливою задачею є задача прогнозуючого контролю майбутнього стану об'єкта.

Нехай стан об'єкта характеризується вектором деяких параметрів $\vec{Z} = \{Z_1, Z_2, \dots, Z_n\}$. Для значення цього вектора (чи для його компонентів) визначена припустима область D , де виконання умови $\vec{Z} \in D$ означає, що об'єкт відповідає заданим вимогам експлуатації [3].

При зміні значення вектора параметрів $\vec{Z}$ у часі утворюється послідовність випадкових величин $\{\vec{Z}_t\}$, що описує зміни стану об'єкта в процесі експлуатації.

Якщо t_0 – начало експлуатації, то послідовність $\{\vec{Z}_t\}$ повинна бути визначена при $t > t_0$. Якщо для конкретного об'єкта контролю визначений момент контролю $t_k > t_0$, то інформація про об'єкт задається вектором вимірів $\{\vec{Z}_{t_k}\}$ аж до моменту t_k . Цією послідовністю описуються всі минулі і поточний стани об'єкта.

У цих умовах розподілу вектора $\vec{Z}$ чи його компонент, наприклад, визначення апостеріорного закону розподілу кількості посадок до появи першого виходу вектора $\vec{Z}$ за границі припустимої області D (можна визначити і характеристики такого закону розподілу) за умови спостереження послідовності $\{\vec{Z}_{t_k}\}$ до моменту контролю t_k .

Фактично це означає визначення імовірності $P\{\{\vec{Z}_S\} \in D / \{\vec{Z}_{t_k}\}\}$, де $S > t_k$. Цей вираз являє собою умовну імовірність того, що об'єкт контролю буде задовольняти поставленим умовам до моменту $S > t_k$, якщо до моменту t_k включно його стан визначався послідовністю вимірів $\{\vec{Z}_{t_k}\}$.

Відповідно до наданої структури забезпечення етапів обробки інформації в інтегрованій системі опрацювання даних пропонується застосування загального алгоритму (рис. 2).

Наведений алгоритм починається з уведення вектора визначальних параметрів $\vec{X}$. Першим блоком алгоритму є функціональний блок визначення статистичних характеристик потоку інформації за рекурентною процедурою, яка наведена вище.

Після цього йде цикл накопичення даних за $N = 10$ і визначення статистичних характеристик $\bar{X}_n$ та S_n за підвибірками.

Далі розпочинається цикл організації ковзної вибірки, що складається з L підвбірок по N значень у кожній з них.

У середині описаного циклу здійснюється визначення закону розподілу параметрів з перевіркою на нормальність. Далі проводиться визначення та оцінка показників точності параметричними методами, якщо закон розподілу нормальний, і непараметричними в інших випадках. Визначається поточна відповідність отриманих параметрів заданим вимогам за кожним параметром окремо і вектором параметрів у цілому.

Поза циклом здійснюється точкове та інтервальне прогнозування за результатами $\bar{X}_n$ та S_n у підвбірках, і визначення імовірності знаходження прогнозних значень у допустимій області. Далі змінюється нумерація підвбірок, здійснюється зсув вибірки і цикл починається знову.

Задача визначення технічного стану складних електронних систем на етапі експлуатації шляхом розробки і впровадження інформаційної технології моніторингу і прогнозування точнісних характеристик за статистичними даними реалізацій визначальних параметрів в наш час є актуальною.

Методи моніторингу і прогнозуючого контролю є методами технічної діагностики і здатні не тільки забезпечити вирішення задач визначення поточного стану і індивідуального прогнозування точнісних характеристик, але й обробки та видачі інформації про стан надійності об'єкта для прийняття рішень відносно підтримки ТС об'єктів включаючи обслуговування за станом.

Список літератури

1. Зеленков О. А., Масловський Б. Г. Розробка інтегрованої системи комп'ютерного моніторингу систем автоматичної посадки літаків на етапі експлуатації. – К.: Вісник НАУ, 2002. – №1. – С. 107-113.

2. Масловський Б. Г., Зеленков О. А. Методика розрахунків визначальних

систем діагностики технічного стану систем посадки літаків. – К.: Вісник НАУ, 2002. – №3. – С. 104-112.

3. Синицький Б. С., Белгородський С. Л., Зеленков А. А., Мирошніченко О. Г. При-

менення методів математическої статистики, для аналізу точності бортових систем автоматизованого управління// Измерения, контроль и автоматизация (ИКА), 1981. – № 3 (37). – С. 43-53.

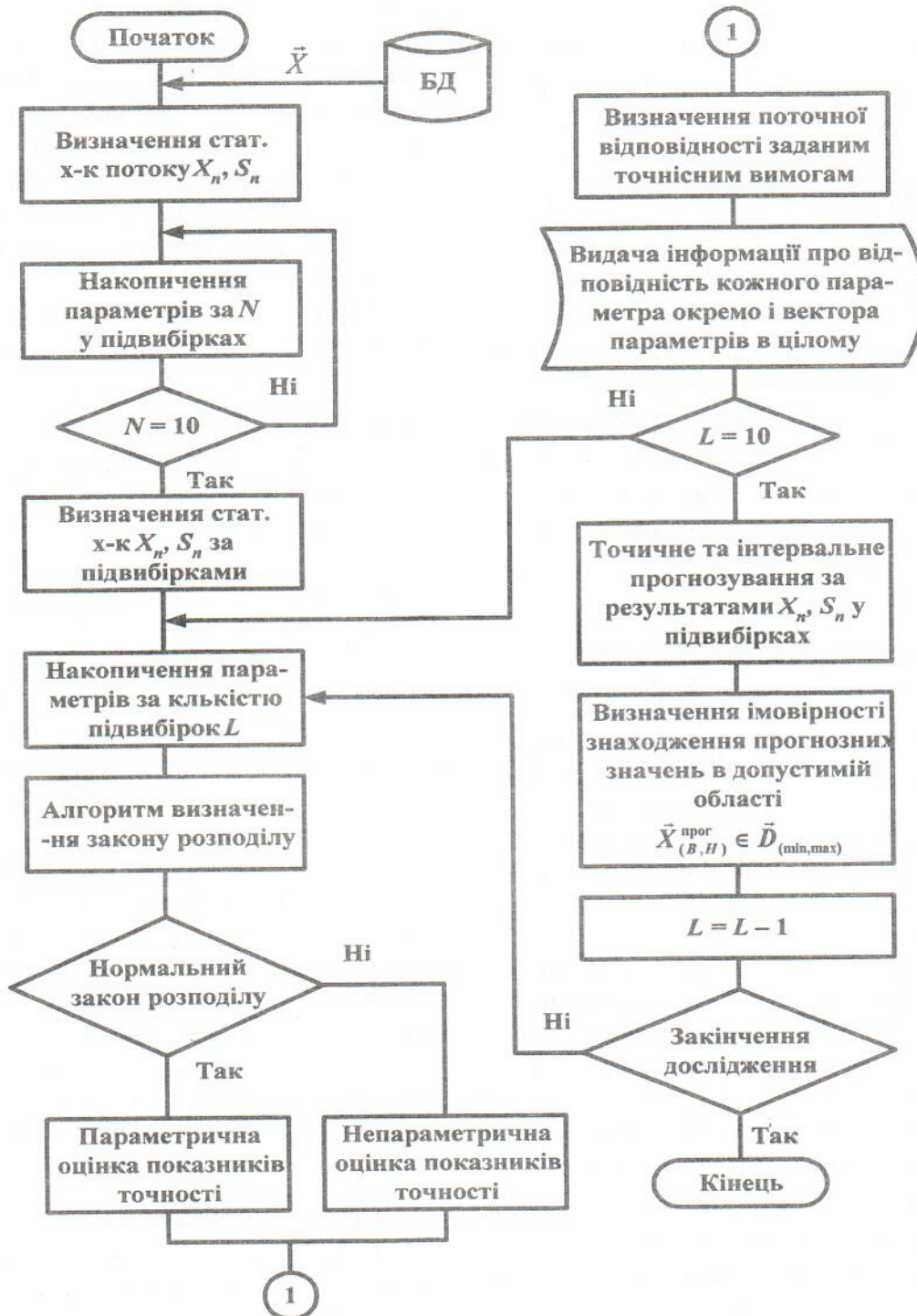

Рис. 2. Алгоритм етапів обробки інформації в інтегрованій системі